БИБЛИОГРАФИК ИНФОРМАСИЈА ВӘ ОНУН ЕЛМИ МАҺИЈЈӘТИ

Зөһраб ӘЛИЈЕВ
Азәрбајчанын Әмәкдар Мәдәнијјәт Ишчиси, библиографија кафедрасынын мудири, педагожи елмләр намизәди, профессор

Бәшәријјәтин информасија тәләбаты објектив сәбәбдән һәмишә мөвчуд олмуш, мүхтәлиф тарихи мәрһәләләри кечәрәк олдугча кенишләнмишдир. Гәдим заманларда инсанлар арасында информасија мүбадиләси шифаһи јаддаша әсасланырды. Лакин тәбиәт вә чәмијјәт һадисәләри илә әлагәдар биликләрин дурмадан артмасы, мүрәккәбләшмәси вә дәринләшмәси шифаһи информасија мүбадиләсини чәтинләшдирир, онун јаддашлардан силиниб кетмәсинә вә нәтичәдә јоха чыхмасына, итмәсинә сәбәб олур. Она көрә дә информасијанын истифадәси, нәсилдән-нәсилә кечмәси үчүн онун өмүр узунлуғуну тә'мин едән јени бир форма јаратмаг мәсәләси инсанлары дүшүндүрүр вә бу, нәһајәт, өз нәтичәсини верир. Белә ки, јазы јараныр, ардынча әлјазма китаблары, бир гәдәр сонра китаб нәшри кәшф едилир. Мәтбу сөзлә бәрабәр охучу мејдана кәлир. Беләликлә, "китаб-охучу" системи формалашмаға башлајыр вә јеткинләшир.

Сосиал информасијанын гејдә алынмасынын јени, техники чәһәтдән даһа јеткин вә тәкмилләшдирилмиш имканлары, онун ишләнмәси, мүһафизә олунмасы, сахланмасы, јајылмасы үсуллары вә васитәләри кәшф едилир. Бунун нәтичәсиндә "китаб-охучу" системи "сәнәд-тәләбатчы" ("сәнәд коммуникасијалары") системи адыны алыр. Бу күн һәмин систем инсан фәалијјәтинин чох бөјүк, мүрәккәб гурулушлу, олдугча кениш вә фәргли саһәсидир.

Сәнәд коммуникасијалары системи инсан фәалијјәтинин истиснасыз олараг бүтүн саһәләринә хидмәт едир. Мүасир дөврдә онун әһәмијјәти олдугча артыр, әслиндә онсуз кечинмәк мүмкүн дејил. Сәнәд коммуникасија системиндә хүсуси васитәчиләр, о чүмләдән редаксија-нәшријјат иши, елми-техники информасија фәалијјәти вә нәһајәт, библиографик фәалијјәт мүһүм рол ојнајыр.

Китаб иши вә ја "китаб-охучу" системи сәнәд коммуникасијала-

14692
М. Ф. Ахун...
Азәрб...

ры системинин тарихән илкин, бу күнә гәдәр ән әһәмијјәтли вә кениш јајылмыш мөвҹудлуг формасыдыр. Бу тәбиидир, она көрә ки, китаб-мәтбу сөз сосиал тәрәггидә мүһүм бир амилә чеврилир. Китаб гәдим дөвр адамларынын вә мүасирләримизин биликләрини, тәҹрүбәләрини, фикир вә һиссләрини, үрәк чырпынтыларыны вә јарадычы фантазијаларыны өзүндә әкс етдирир вә горујуб сахлајыр. Инсанын бүтүн идраки наилијјәтләри китабларда тәҹәссүм етдирилир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, чап әсәрләри сосиал информасијанын инсан тәрәфиндән мәнимсәнилмәси илә бағлы психоложи хүсусијјәтләрә вә физиоложи имканлара максимум ујғун кәлир вә бу бахымдан кәләҹәкдә дә онлар әвәзедилмәздир. Она көрә дә елми-техники тәрәггинин узунмүддәтли сәнәдләшдирилмиш информасија васитәләринин (кино-фото сәнәдләри, сәс јазылары, магнит лентләри, оптика дискләри вә с.) мејдана кәлмәси илә әлагәдар олан бүтүн дәјишикликләрә бахмајараг, чап әсәрләри јенә дә сәнәд коммуникасијалары системинин башлыҹа компоненти олараг галыр.

Чап әсәрләринин информасија дәјәри кетдикҹә артыр. Бунунла белә онун нормал шәкилдә фәалијјәт көстәрмәсинә мане олан чәтинликләр баш верир. Бу чәтинликләрдән бири онун мигдар артымы илә бағлыдыр.

Бәшәријјәтин бу күн малик олдуғу чап әсәрләринин үмуми һәчми дурмадан артмагдадыр вә бу да онлардан мәгсәдјөнлү, сәмәрәли истифадә етмәји чәтинләшдирир. Она көрә дә гаршыја белә бир мүһүм суал чыхыр: биз фәгәт нә охујуруг, бөјүк бир дәрја кими зәнкин олан сәнәд күтләсиндән мүталиә објектини нечә сечирик вә нечә әлдә едирик? Мәгсәдјөнлү мүталиә үчүн әдәбијјатын сечилмәси, онларын әкс етдирдији информасијадан ән дәјәрлиләринин мәнимсәнилмәси тарихән охуҹуларын гаршысында дуран мүһүм проблем олмушдур. Бу бахымдан даһи шаиримиз бөјүк Низаминин мүталиә үчүн әдәбијјат сечилмәсинә, мүталиә олунмасына даир сөјләдији фикирләри хатырламаг чох јеринә дүшәр. О, "Једди көзәл" поемасында јазыр:

О заман арадым, тарихә кечдим,
Инҹә, үрәк ачан дастанлар сечдим. (4.-с.9.)

"Искәндәрнамә" поемасында сөјләдији бу фикир мүасир дөвр үчүн чох марағлыдыр:

Ән гәдим тарихи әсәрләрдән мән,
Јәһуди, нәсрани, пәһләвиләрдән
Ән инҹә сөзләри әлимә салдым,
Габығы атараг мәғзини алдым.
Мухтәлиф дилләрдән јығдым чох сөзләр,
Булардан дүзүлдү јаздығым әсәр. (5.-с.54.)

Низаминин көстәрдији кими, системли мүталиә үчүн лазыми информасија мәнбәләринин әлдә едилмәси вә дәгиг сечилмәси инди

даһа да чәтинләшмишдир. Буну тә'мин едән көмәкчи васитәјә бөјүк еһтијаҹ вар. Сәнәдләр вә информасија тәләбатчылары арасында бәшәријјәтин топладығы мөһтәшәм сәнәд јығымындан даһа мүтәрәгги вә сәмәрәли истифадә олунмасына тә'сир көстәрән белә васитәчиләрдән бири дә библиографијадыр. Беләликлә, инсан фәалијјәтинин бир саһәси олан библиографија сәнәдләр вә информасија тәләбатчылары арасында (хүсусилә чап әсәрләри вә охуҹулар арасында) васитәчилик функсијасыны јеринә јетирир. Лакин тәкҹә белә үмуми фикирлә кифајәтләнмәк олмаз, она көрә ки, бунунла һәлә библиографијанын тәркиби, һүдуд даирәси, сәчијјәви хүсусијјәти, онун сәнәд коммуникасијалары системиндә башга васитәчиләрдән (китабхана иши, китаб тиҹарәти, архив иши, елми информасија фәалијјәти вә с.) нә илә фәргләндији вә онларла нә кими гаршылыглы мүнасибәтә малик олмасы ашкар едилмир. Бунун үчүн библиографијада мүһүм анлајыш олан, онун васитәчилик функсијасынын јеринә јетирилмәсинә көмәк едән библиографик информасијанын маһијјәтини, фәргли ҹәһәтләрини ајдынлашдырмаг лазымдыр.

Библиографик фәалијјәтин ән мүһүм нәтиҹәси библиографик информасијадыр вә о, библиографијашүнаслыг елминин нәзәри әсасынын јарадылмасы вә тәкмилләшдирилмәси просесиндә, үмумијјәтлә, библиографијанын нәзәријјәсиндә әсас вә мәркәзи категорија кими ән чох диггәт чәкән проблемләрдән бири олмушдур.

Библиографија сәчијјәви пешә фәалијјәти саһәсидир вә сәнәд коммуникасијалары системиндәки васитәчиләрдән бирисидир. Лакин о, тәшкилати бахымдан формалашмыш, јә'ни конкрет идарә мәнсубијјәти олмајан бир фәалијјәтдир. Она көрә дә библиографик пешә фәалијјәти мүрәккәб вә дәрин диференсасијаја малик олан сәнәд коммуникасијалары системинин ("сәнәд-информасија тәләбатчысы" системинин) оптимал фәалијјәт көстәрмәсинә хидмәт едән мухтәлиф сосиал институтларда, о ҹүмләдән китабханаларда, нәшријјат, китаб тиҹарәти мүәссисәләриндә, архив идарәләриндә, елми-информасија органларында баш верир вә инкишаф едир. Бу систем үмуми мә'нада бүтүн сәнәдләрин, бүтүн информасија тәләбатчыларынын вә онларын арасындакы һәм системдахили хүсусијјәтлә, һәм дә заһири сосиал фәалијјәт шәраити илә шәртләшән мүнасибәтләрин мәҹмусундан ибарәтдир. Бир сөзлә, бу систем елә бир мүһитдир (метасистемдир) ки, орада јухарыда адлары чәкилән бүтүн сосиал институтлар, о ҹүмләдән библиографија билаваситә иштирак едир, сәнәдләрлә информасија тәләбатчылары арасындакы мүнасибәтләрин һәллинә тә'сир көстәрирләр.

Сәнәд коммуникасијалары системи вә ора дахил олан ајры-ајры сосиал институтлар һаггында илкин нәзәри мүлаһизәләрин әсасыны "сәнәд-информасија тәләбатчысы" ("С-Т") мүнасибәти тәшкил едир. Гејд етмәк лазымдыр ки, "С-Т" мүнасибәтини бә'зән рабитә вә

ја игтисади нәзәријјә илә мүгајисә едәрәк орада үчлү мүнасибәтин мөвчудлуғуну иддиа едәнләр вар. Мәсәлән, рабитә нәзәријјәсинә көрә "өтүрүчү рабитә васитәси-гәбуледичи" вә ја игтисади нәзәријјәјә көрә "истеһсал-пајлајычы-истеһлак" мүнасибәтләри олдуғу кими бу системдә дә "мүәллиф-сәнәд-тәләбатчы" кими үчлү мүнасибәти әсасландырмаг истәјирләр (2.-С.39).

Һаггында бәһс олунан системдә белә мүнасибәтләрин мөвчудлуғу шүбһәсиздир. Белә ки, инсан нә вахтса материал үзәриндә өз билијини вә тәчрүбәсини мүһафизә етмәк вә јајмаг мәгсәдилә гејд етмәк үсулуну кәшф етмиш вә беләликлә дә онларын тәләбатлары арасында тарихи әлагә системи јарадылмышдыр. Бунун да функсијасы рабитә вә ја мадди истеһсал вә истеһлак системиндәки јајылма, өтүрмә функсијасына ујғун кәлир. Лакин баш верән чох мүһүм бир просес нәтичәсиндә сәнәд үмуми информасија дашыјычысы функсијасыны јеринә јетирән бир мәнбәјә чеврилмишдир вә бунунла да о, (әввәл әлјазма китабы шәклиндә) тамамилә јени мүнасибәтләр системи јаратмышдыр. Һәмин системдә исә истеһсалчы илә тәләбатчы ејни дәрәчәдә сәнәдлә гаршы-гаршыја дурмалы олур, јә'ни информасија јарадычысы да киминсә тәрәфиндән јарадылмыш информасијаја еһтијачы олан тәләбатчы ролуну ојнамаға башлајыр. Белә бир вәзијјәтин сәбәби онунла әлагәдардыр ки, јени биликләр, ганун, нәзәријјә јаратмаг истәјән мүтләг һазыр биликдән хәбәрдар олмалы, мөвчуд сәнәдләрә (әдәбијјата) мүрачиәт етмәлидир. Сәнәд формасынын јаранмасы вә инкишафы илә әлагәдар олан белә бир вәзијјәт инсаны сәнәдләшдирилмиш информасијанын тәләбатчысына чевирир вә сәнәд коммуникасијалары системинин сүр'әтли инкишафына кәтириб чыхарыр. "М-С-Т" үчлү мүнасибәти исә даһа мүкәммәл әсаса малик "С-Т" мүнасибәтиндә хүсуси библиографик фәалијјәтин илкин әсасы кими көтүрүлүр.

Сәнәд-тәләбатчы мүнасибәтинин әксликләр вәһдәти кими нәзәри шәрһи библиографијанын нәзәријјәси үчүн чох бөјүк әһәмијјәт кәсб едән бир анлајышын јаранмасына сәбәб олур. Бу да сәнәдләр вә информасија тәләбатчылары арасында ујғунлуг анлајышыдыр. Ујғунлуг анлајышы "сәнәд-информасија тәләбатчысы" мүнасибәтләриндән кәнара чыхмамагла ән үмуми мә'нада сәнәдләрин ајры-ајры тәләбатчыларла, һәр һансы тәләбатчы групу, мүәјјән информасија тәләбаты илә, мүталиә мәгсәди илә вә с. гаршы-гаршыја дурмасы вә бунлара ујғун кәлмәси илә әлагәдар шәраитин интәһасыз мүхтәлифлијини әһатә едир. Нә гәдәр ки, ујғунлуг вар, сәнәд-тәләбатчы мүнасибәти дә галыр. Елә ки, ујғунлуг һәјата кечир, јә'ни сәнәд тәләбатчыја чатыр вә онун тәрәфиндән истифадә олунур вә мәчнимсәнилир, онда араларындакы әлагә дә әксликләр вәһдәтиндән ејнилијә чеврилир вә јох олур.

Лакин сәнәд коммуникасијалары системинин инкишафында өзү-

нү габарыг шәкилдә көстәрән бир чәһәт һәмин ујғунлугларын һәјата кечирилмәсини хејли чәтинләшдирир. Бу да сәнәдләрлә онларын тәләбатчылары арасында баш верән зиддијјәтләрлә мүхтәлиф формаларда баш верир. Бунлардан сәнәдин јеринин гејри-мүәјјәнлијиндән ирәли кәлән мәкан, мә'лум тәләбата ујғун кәлән бүтүн сәнәдләрин мүталиә едилмәсинин физики чәһәтдән мүмкүн олмамасыны көстәрән мигдар, сәнәдин јазылдығы дили билмәмәклә әлагәдар дил, мүәјјән мәсәләјә даир әсәрләр күтләсиндән јахшы сәнәдләрин сечилмәси зәрурәтилә бағлы кејфијјәт, сәнәдин мәзмун мүрәккәблији, таныш олмајан терминләрин чохлуғу әсасында јаранан мәзмун зиддијјәтләрини вә башгаларыны көстәрмәк олар. Зиддијјәтләр дә ујғунлуглар кими мүхтәлифдир вә бәшәријјәтин интеллектуал сәвијјәсинин тәрәггиси онлары мүрәккәбләшдирир вә дәринләшдирир. Сәнәд коммуникасијалары системинин илк инкишафы дөврүндән сәнәдләр вә инсанлар арасында билаваситә мөвчуд олан әлагә чәрчивәсиндә һәмин зиддијјәтләрин сәмәрәли шәкилдә арадан галдырылмасы вә ујғунлуғун һәјата кечирилмәси мүмкүн олмур. Она көрә дә "С-Т" мүнасибәти һәмин систем дахилиндә баш верән зиддијјәтләри арадан галдырмаг вә сәнәдләрлә онларын тәләбатчылары арасындакы ујғунлуғу һәјата кечирмәк мәгсәди күдән хүсуси васитәләрин олмасыны објектив зәрурәтә чевирир. Китабхана, китаб тичарәти, китаб нәшри мүәссисәләри, библиографија вә башгалары белә васитәчиләрдәндир вә онларын да вәзифәләри һаггында данышылан системин нормал ишләмәсини тә'мин етмәкдән ибарәт олмушдур. Әсас вәзифәләри сәнәдләрлә тәләбатчылар арасындакы бу ујғунлуглары әмәли олараг һәјата кечирмәкдән ибарәт олан бу сосиал институтлар, о чүмләдән дә бибилиографија өз васитәчилик функсијаларыны өзләринә мәхсус сечијјәви васитәләрлә јеринә јетирирләр.

"С-Т" системинин мүһүм васитәләриндән бири олан библиографија өз васитәчилик функсијасыны библиографик информасија васитәси илә јеринә јетирир вә мәһз библиографик информасијанын маһијјәти илә библиографијанын башлыча фәргли хүсусијјәти ондан ибарәт һесаб едилир ки, о, тәләбатчылара информасија мәнбәји олан сәнәдләрин өзләрини дејил, онларын һаггында информасијаны чатдырыр вә бу информасијадан ајрылыгда, сәнәдләрин өзләриндән асылы олмајараг истифадә едилмәси мүмкүндүр (3. -С.161). Мүхтәлиф библиографик вәсаитләр фикримизи бир даһа тәсдиг едир. Китабхана каталоглары, "Азәрбајчан китабы", "Азәрбајчан дөври мәтбуаты" кими мүхтәлиф библиографик информасија мәнбәләриндән мүстәсна олараг әлагәдар сәнәдләр һаггында библиографик информасија алмаг үчүн истифадә олунур.

Библиографијанын васитәчилик функсијасынын һәјата кечирилмәсиндә әсас олан библиографик информасија сәнәдләрин ахтарышы васитәси кими илк дәфә гәдим китабханаларда сәнәдләрин си-

јаһысы формасында мејдана кәлмишдир (1. -С.22,26,65). Елә буна көрә дә китабхана каталоглары библиографик информасијанын илк тарихи формасы һесаб едилир ки, бунунла да библиографик фәалијјәт јаранмыш вә формалашмаға башламышдыр.

Бәс библиографик фәалијјәтин маһијјәти вә мәзмуну нәдән ибарәтдир? Бүтүн дејиләнләрә әсасланараг белә гәнаәтә кәлмәк олар ки, инсанын сәнәдләри өзләриндән онларын һаггында мә'лумат көтүрмәси, һәмин мә'луматы сәнәдлә тәләбатчы арасындакы ујғунлуғун һәјата кечирилмәси мәгсәдилә гејдә алмасы вә гајдаја салмасы һәр чүр библиографик фәалијјәтин тарихи аә мәнтиги чыхыш нөгтәсидир. Бунунла һәм дә библиографијанын үмуми нәзәријјәсинин әсасы гојулмушдур.

Марағлы мәсәләләрдән бири библиографик фәалијјәтин мәһсулу олан библиографик информасијанын һансы формада јајылмасы вә истифадә олунмасы илә бағлыдыр. Она көрә ки, данышыг, гејри-мүтәшәккил шәкилдә олан библиографик информасијадан истифадә етмәк мүмкүн дејил. Мәсәлән, мүрәккәбдән сәмәрәли истифадә үчүн гәләм формасы мөвчуддур. Библиографик информасијанын да мөвчудлуғу үчүн мүхтәлиф формалардан истифадә едилир. Бу формалар конкрет тарихи шәраитә ујғун јаранмыш вә кетдикчә артмышдыр.

Мүасир библиографијашүнаслыгда (рус мат.) бу формалар библиографик чатдырма (библиографик информасија үнсүрү), библиографик гејд (библиографик чатдырманын сәнәдләшдирилмиш јазылы формасы), библиографик тәсвир (библиографик гејдин минимум вә ваһид үнсүрү), библиографик гејдин вачиб олмајан үнсүрләри вә библиографик информасијанын башлыча мөвчудлуг вә онун чәмијјәтдә ишләнмәси васитәси олан библиографик вәсаит кими үмуми анлајышларла сәчијјәләндирилирләр.

Библиографик информасијанын дахили мүтәшәккиллији, јә'ни мәсәлән, библиографик вәсаитдә гејдләрин мүәјјән гајдаја көрә груплашдырылмасы, библиографик тәсвирдә верилән әламәтләрин дәгиг мүәјјәнләшдирилмәси хүсуси гејд олунмалыдыр. Доғрудур, библиографик информасија мәнбәләри, о чүмләдән сәнәдләрин библиографик тәсвир гајдасы әмәлә кәлир. Тарихи инкишаф просесиндә мүәјјән шәраитдән асылы олараг онлар формаларыны дәјишир, мүрәккәбләшир, лакин бу гајдаларын (стандартлашма) олмасы вә онлара чидди риајәт едилмәси онун характерик хүсусијјәтидир.

Дејиләнләрдән белә бир нәтичә чыхармаг лазымдыр ки, библиографик информасија сәнәдләр һаггында мүәјјән гајда үзрә мүтәшәккилләшдирилмиш информасијадыр вә мәгсәди сәнәдләр вә онларын тәләбатчысы арасындакы ујғунлуғун һәјата кечирилмәсинә тә'сир етмәкдир. Бу чүр тә'риф библиографик информасијанын илкин сәчијјәси үчүн кифајәт едә биләр. Лакин көрүндүјү кими библиогра-

фик информасијанын маһијјәти бурада үмуми формада (бүтөвлүкдә сәнәд коммуникасијалары системи сәвијјәсиндә) ачылыр. Функсионал маһијјәтин дәгигләшдирилмәси вә диференсасијасы библиографик информасија анлајышынын конкретләшдирилмәсинин вачиб вә мүһүм аныдыр.

Бу заман библиографик информасијаја хас олан бир хүсусијјәт үзәриндә дајанмаг лазымдыр. Бу да онун икимејллилији илә бағлыдыр. Библиографик информасијанын икимејллилији "сәнәд-информасија тәләбатчысы" мүнасибәтинин икили әсасындан ирәли кәлир. Бу о демәкдир ки, библиографик информасија бир тәрәфдән библиографијалашдырманын билаваситә објекти олан сәнәдләрә әсасланыр, дикәр тәрәфдән библиографик тә'сирин билаваситә вә ја потенсиал објекти олан тәләбатчылара јөнәлдилир (2.-С.43).

Икимејллилик чәһәти библиографијанын нәзәријјәси үчүн чох бөјүк әһәмијјәт кәсб едир.Әсас олан бүтүн библиографик анлајышларда о, нәзәрә алыныр вә онларын мәзмунуна өз тә'сирини көстәрир. О, библиографијанын просесләрин вә һадисәләрин јени мөвгедән нәзәрдән кечирилмәсинә вә гијмәтләндирилмәсинә имкан јарадыр. Бу заман нәзәрдә тутулан одур ки, һәр һансы библиографик әсәр јалныз әдәбијјат әһатәлији бахымындан изаһ олунурду, онун ичтимаи маһијјәтинә тохунулмурду. Гејд етмәк лазымдыр ки, библиографик информасијанын әсл маһијјәти икилијин икинчи тәрәфи илә бағлыдыр вә јалныз ичтимаи функсија анлајышлары илә ачыла биләр. Библиографик информасија сәнәдләрдән асылыдыр вә бурада бир мәгсәд нәзәрдә тутулур, о да библиографик информасијанын ичтимаи маһијјәтинин әмәли олараг һәјата кечирилмәсидир (функсијаја көрә мәгсәдјөнлүлүк).

Тәләбатчы библиографик информасија - сәнәд вә ја садәчә олараг сәнәд тәләбатынын дашыјычысы (сәнәдләрдә олан информасија тәләбатынын) ролуну ојнајыр.

Тәләбатларын баш вермә ардычыллығыны белә тәсәввүр етмәк олар:

Инсанын сон дәрәчә мүхтәлиф олан
мадди вә мә'нәви тәләбаты
↓
Информасија тәләбаты
↓
Сәнәд тәләбаты
↓
Библиографик тәләбат

Бу схем көстәрир ки, библиографик тәләбатлар мүстәгил дејил. Онлар сәнәд тәләбатларыны әкс етдирир вә һәмин тәләбатларын јеринә јетирилмәсинә хидмәт едир. Сәнәд тәләбаты сәнәд коммуни-

касијалары системинин, о ҹүмләдән библиографик фәалијјәтин инкишафы вә ишләмәси үчүн әсасдыр.

Сәнәд коммуникасијалары системи вә бу системдә библиографик фәалијјәт һаггында сөјләнилән мүлаһизәләрдә үч әсас анлајыш диггәти ҹәлб едир: "сәнәд тәләбаты", "сәнәдләр вә онларын тәләбатчысы арасында ујғунлуг" вә "библиографик информасијанын ичтимаи функсијалары". Бунлар гаршылыглы әлагәјә малик анлајышлардыр. Лакин библиографик информасијанын маһијјәти үчүнҹү анлајышда - библиографик информасијанын ичтимаи функсијаларында ифадә олунур. Биринҹи ики анлајыш исә библиографик информасијадан кәнарда вә ондан асылы олмајараг мөвҹуддур вә әслиндә библиографик информасијанын иштиракы олмадан тә'мин олуна вә һәјата кечирилә биләрләр. Бунунла бәрабәр библиографик информасијанын функсијалары ујғунлуглара, ујғунлуглар да тәләбатлара әсасланыр. Јә'ни тәләбат нечәдирсә, ујғунлуг да о ҹүрдүр, ујғунлуглар нечәдирсә, функсијалар да еләдир. Тәләбатларда олан мүһүм дәјишикликләр ујғунлуг вә функсијаларда дәјишиклијә сәбәб олур. Она көрә дә библиографик информасијанын әсас ичтимаи функсијаларынын өјрәнилмәсинә тәлабатдан башламаг лазымдыр. Лакин тәләбатдан бирбаша функсијалара кечмәк олмаз. Бу заман әлагәләндириҹи васитә олан ујғунлуғу нәзәрә алмаг ваҹибдир. Тәләбатлар сәнәд коммуникасијалары системинә ујғунлуглар сајәсиндә дахил олур, бу үсулла сәнәдләрлә тәләбатчылар арасында мүнасибәт башлајыр вә библиографик информасија да мүнасибәтләрин һәллиндә мүһүм рол ојнајыр.

МӘНБӘЛӘР

1. Коршунов О.П Библиографоведение. Обший курс: Учебник. -М.: Изд-во Книжная палата, 1990. - 232 с.
2. Коршунов О.П. Библиография: теория, методология, методика. -М.: Книга, 1986. - 287 с.
3. Коршунов О.П. Проблемы обшей теории библиографии: монография. -М.: Книга, 1975. - 182 с.
4. Ҝәнҹәви Н. Хәмсә: Једди көзәл. -Б.: Јазычы, 1983. - 356 с.
5. Ҝәнҹәви Н. Хәмсә: Искәндәрнамә. -Б.: Јазычы, 1982. - 690 с.